

Considerații privind răspunderea juridică pentru daune ecologice

Dr. Gheorghe DURAC

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România
gheorghe.durac@uaic.ro

***Rezumat:** În acest studiu dorim să punem în discuție și să găsim o soluție, pentru multiplele aspecte specifice răspunderii juridice civile pentru daune ecologice. În dreptul mediului există tendința de instituire a răspunderii civile obiective, fundamentată pe ideea de risc, independentă de culpă. Din punct de vedere al particularităților acestei ramuri de drept, vom analiza în detaliu condițiile generale ale răspunderii civile delictuale pentru daune ecologice. Vom defini noțiunea de prejudiciu ecologic și, de asemenea, vom supune cercetării modalitățile de evaluare și reparare a prejudiciilor ecologice. Pentru elaborarea acestui studiu vom lua în considerare dreptul intern în materie, dispozițiile convențiilor internaționale pentru protecția factorilor de mediu, precum și legislația și jurisprudența din diferite state.*

***Cuvinte cheie:** răspundere civilă; protecția mediului; daună ecologică; sancțiuni.*

Introducere

Multiplele aspecte legate de răspunderea juridică pentru daunele ecologice, prezintă o importanță deosebită din punct de vedere practic și teoretic, drept pentru care am considerat oportună și interesantă abordarea acestei teme, care face obiectul studiului de față. În domeniul mediului, problema răspunderii și responsabilității civile - juridice și sociale - are, deocamdată, o arie de răspândire și acțiune destul de restrânsă, deși salvagardarea naturii ar trebui să fie o preocupare majoră și permanentă a tuturor, fiindcă, distrugând mediul, omul se degradează pe sine însuși.

1. Considerații generale privind răspunderea juridică în dreptul mediului

Răspunderea juridică - în general - este complexul de drepturi și obligații conexe, care se naște ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite, și care constituie cadrul de realizare a constrângerii statale [1]. Instituția răspunderii juridice are drept scop asigurarea stabilității raporturilor sociale și stimularea membrilor societății pentru respectarea normelor de drept. Tratată în cadrul diverselor ramuri de drept, răspunderea juridică se particularizează în funcție de faptele care o antrenează, regimul lor juridic, sancțiunile și finalitățile urmărite de legiuitor.

Problema răspunderii juridice pentru pagubele produse prin deteriorarea factorilor de mediu, a fost timid abordată în doctrină și practica judiciară, aceasta și pentru faptul că în dreptul mediului nu există încă o instituție a răspunderii ecologice cu rol, în principal, de prevenire și de reparare a prejudiciilor cauzate mediului.

În dreptul mediului, normele juridice trebuie să contribuie la realizarea unui scop concret, constând în prevenirea poluării de orice fel, menținerea și îmbunătățirea condițiilor de viață pe Terra. În cadrul măsurilor (inclusiv juridice) care vizează protecția naturii, un accent deosebit trebuie pus pe măsurile preventive și de reconstrucție ecologică, fiindcă mediul, de cele mai multe ori, fiind distrus nu mai poate fi readus în stare normală.

De multe ori, aplicarea unor sancțiuni (aspre chiar), nu este suficientă pentru a împiedica deteriorarea factorilor de mediu. De aceea, prin legislația de mediu trebuie stabilite o serie de condiții exigente, în care să se desfășoare orice activitate care prezintă factori de risc pentru mediu. Avem în vedere, în primul rând,

procedura de autorizare a activităților economice și sociale cu impact asupra mediului și răspunderea privind studiul de impact. De asemenea, avem în vedere și alte pârghii - economice și fiscale - de protecție a mediului, cum ar fi: politica prețurilor în favoarea conservării mediului, subvențiile și detaxările, bursele de poluare, etc.

Pornind de la ceea ce există în legislația de domeniu din România și din alte țări europene, se poate întrevădea un spațiu de discuție în materia răspunderii, unde dreptul mediului înregistrează abateri față de dreptul civil sau penal, de exemplu, ca drept comun. Aceste abateri, precum și existența unor numeroase lacune, impun jurisprudenței interpretări novatoare, pentru a putea asigura eficiența actului legislativ. În acest sens ne propunem identificarea particularităților responsabilității juridice în dreptul mediului, față de accepțiunea ei clasică, și a mecanismelor ce au determinat trecerea de la răspunderea subiectivă, bazată pe vinovăție, la răspunderea obiectivă, în funcție de pericolozitatea rezultatului produs.

Ca o caracteristică a dreptului mediului menționăm faptul că, în această materie, răspunderea juridică intervine atât în cazul în care s-a produs un prejudiciu prin deteriorarea factorilor de mediu, cât și în situația în care, deși nu s-a poluat mediul, au fost totuși săvârșite fapte ilicite care contravin normelor de dreptul mediului, fapte care pot crea condiții propice producerii poluării [2]. Deci, răspunderea juridică va cădea atât în sarcina poluatorului, vinovat de deteriorarea factorilor de mediu, cât și în sarcina funcționarului public sau a oricărei alte persoane fizice sau juridice care, deși nu produce poluarea mediului, prin faptele săvârșite încalcă legislația mediului.

Putem spune astfel că, în dreptul mediului noțiunea de răspundere juridică are un sens mult mai larg, mai cuprinzător. Răspunderea juridică în această materie vizează nu numai sancționarea celor care se fac vinovați de poluarea factorilor de mediu sau a celor care, deși nu deteriorează prin acțiunea lor mediul, încalcă legislația de mediu, dar și luarea și respectarea de către persoanele sau organele de stat, instituțiile publice sau private, a tuturor măsurilor care contribuie la asigurarea condițiilor optime în care se desfășoară toate activitățile economice și sociale, astfel încât riscul de poluare să fie minim.

Considerăm că rolul pe care trebuie să-l joace legislația, în vederea protecției factorilor de mediu, este în primul rând unul preventiv. Oamenii, agenții economici, organismele guvernamentale și neguvernamentale, trebuie să adopte o conduită care să asigure, să garanteze un mediu sănătos și să evite pe cât posibil acțiunile cu risc de poluare. Așa cum se cunoaște, este mult mai ușor și mai puțin costisitor să se prevină producerea unui prejudiciu decât repararea lui, ca să nu mai vorbim că de multe ori este imposibilă readucerea factorilor de mediu în starea inițială, la parametrii normali.

Totodată, normele de dreptul mediului trebuie să aibă și caracter reparator. Ele trebuie să cuprindă și dispoziții care să facă posibilă repararea prejudiciilor cauzate prin poluare mediului și oamenilor. În acest sens, de mare utilitate, ca o garanție a reparării prejudiciilor aduse mediului, o reprezintă diversele fonduri ce se constituie - anticipat - pentru ameliorarea diverșilor factori de mediu [3] și, de asemenea, diversele sisteme de asigurare care funcționează în această materie. Menționăm în acest sens: fondul național de mediu, fondul de ameliorare a fondului funciar, fondul apelor, fondul de protecție a vânatului, fondul special pentru dezvoltarea sistemului energetic, primele de împădurire.

De asemenea, în mod firesc, legislația de mediu trebuie să aibă și caracter sancționator, impunându-se, după părerea noastră, pedepse mai aspre decât cele care sunt prevăzute în prezent, mai ales în cazul unor fapte prin care sunt afectați grav, uneori ireversibil, diverși factori de mediu.

În vederea conservării și protecției mediului, în cazul săvârșirii unor fapte ilicite, prin care s-au adus prejudicii mediului sau oamenilor, considerăm oportună lărgirea sferei de persoane și organe cărora legea le conferă legitimitate procesuală activă, fiind incluse aici și organismele neguvernamentale care, după cum se știe, joacă un rol deosebit în a sensibiliza opinia publică și factorii de decizie, în legătură cu pericolul pe care îl prezintă pentru mediu diverse activități umane cu factor de risc.

2. Fundamentarea răspunderii civile și domeniile de aplicare în dreptul mediului

Răspunderea civilă delictuală pentru prejudiciile cauzate factorilor de mediu, poate fi antrenată prin recurgerea la mijloacele de drept civil, și anume: instituția răspunderii civile delictuale și aplicarea principiilor de bună vecinătate în caz de poluare. Cadrul juridic general pentru ocrotirea, și prin mijloace de drept civil, a drepturilor ecologice subiective, este generat de reglementările constituționale.

Acest cadru general, de principiu, se întregeste însă cu noile reglementări din domeniul mediului și al reparării daunelor aduse acestuia. În acest sens, legislația Uniunii Europene și convențiile internaționale în materie, recurg la instituția răspunderii fundamentale pe ideea de risc și garanție, iar în vederea garantării recuperării efective a pagubelor, se practică sistemul constituirii fondurilor de asigurare și indemnizări ale victimelor care au fost prejudiciate în urma unor accidente ecologice cauzate de activitățile omului. În aceeași ordine de idei, considerăm că principiul „poluatorul plătește” trebuie să devină un principiu fundamental al dreptului, care să fie consfințit în legi menite să îi asigure aplicarea obligatorie și necondiționată. Totodată, fiecare individ are un drept subiectiv la mediu [4], a cărui respectare nu poate fi asigurată decât prin protecția eficace a tuturor factorilor de mediu. Orice încălcare a acestui drept cu caracter absolut și inviolabil, îndreptățește pe titulari să acționeze în justiție orice autoritate publică sau, pe poluator, după caz, pentru repararea daunelor aduse mediului și pe cale de consecință persoanei lor. De asemenea, în vederea conservării mediului, oricine ar fi victima unui prejudiciu ecologic, se conferă dreptul la acțiune în justiție organizațiilor neguvernamentale [5].

În fine, considerăm că normele dreptului civil se vor aplica în materia răspunderii pentru daune ecologice, prin adaptarea la particularitățile raporturilor juridice de drept al mediului.

În domeniul răspunderii pentru prejudicii cauzate mediului nu există reglementări speciale. De aceea, pentru stabilirea răspunderii în cazul în care se produc daune ecologice se face apel la instituția răspunderii civile delictuale, reglementată de Noul Cod civil român în art. 1349 și următoarele. Aceste texte de lege consacră, pe lângă răspunderea pentru fapta proprie (directă) și răspunderea pentru fapta altuia (indirectă), extinzându-se astfel răspunderea civilă delictuală dincolo de limitele faptei proprii.

Dintre formele răspunderii delictuale pentru fapta altuia, considerăm că pot avea aplicabilitate în domeniul dreptului mediului: răspunderea pentru prejudiciile cauzate de lucruri (art. 1376 Noul Cod civil), răspunderea comitentului pentru fapta presupusului (art. 1373 Noul Cod civil), răspunderea pentru ruina edificiului (art. 1378 Noul Cod civil) și răspunderea pentru prejudiciului cauzat de animale (art. 1375 Noul Cod civil).

Pentru justificarea extinderii răspunderii civile delictuale peste limitele faptei proprii, în literatura de specialitate, se face apel la fundamentări diferite, atât de natură subiectivă, cât și obiectivă.

Specific dreptului mediului, se pot produce daune ecologice în urma săvârșirii unor fapte ilicite - ceea ce atrage o răspundere subiectivă, întemeiată pe culpă - dar și ca urmare a comiterii, a desfășurării de activități permise, licite - acestea generând o răspundere obiectivă, bazată pe ideea de risc [5]

În practică se aplică destul de rar răspunderea subiectivă pentru daune ecologice. Victima unui astfel de prejudiciu ar trebui să facă proba că, prin săvârșirea unei fapte ilicite, i s-a cauzat un prejudiciu, că există un raport de cauzalitate între faptă și prejudiciu, și că autorul faptei ilicite este în culpă. Cel prejudiciat prin poluare, de exemplu, ar fi într-o situație foarte dificilă, având sarcina să probeze culpa autorului și cine este autorul, dificultatea fiind sporită și de faptul că există o diversitate de poluanți care se răspândesc în mod diferit și produc contaminare de natură multiplă.

Considerăm că în cazul răspunderii civile pentru pagubele cauzate de vânat, este reglementată o răspundere subiectivă întemeiată pe culpă. Din interpretarea art. 14, alin. 1 din Legea nr. 407/2006, a fondului cinegetic și a protecției vânatului, se desprinde ideea că vor răspunde, după caz, gestionarul fondului de vânătoare sau autoritatea publică centrală cu atribuții în silvicultură. Potrivit alineatului al doilea al aceluiași articol, pentru pagubele produse de vânatul din speciile strict protejate, despăgubirile se suporta

în primul rând din fondul de protecție a vânatului, această prevedere ducându-ne la concluzia că în această situație poate fi antrenată o răspundere civilă obiectivă.

În vechea reglementare, pe lângă dovedirea culpei celui chemat să răspundă, cel prejudiciat mai trebuia să probeze și că și-a îndeplinit obligațiile ce-i revin pentru asigurarea pazei bunurilor ce i-au fost astfel distruse, dar prin modificarea și apoi abrogarea Legii nr. 103/1996, această prevedere a fost exclusă, în felul acesta fiind eliminată o condiție suplimentară, ce trebuia dovedită pentru a fi antrenată răspunderea civilă delictuală.

Semnalăm că în cazul răspunderii internaționale pentru daune ecologice, baza juridică a responsabilității constă, de regulă, în culpa imputabilă statului autor al poluării transfrontaliere [3]. Pe plan internațional, se evită de cele mai multe ori a se recunoaște și aplica răspunderea fără culpă a statelor în cauză, recurgându-se de preferință la o serie de subterfugii juridice (de pildă, se apelează la regula echității).

Cu titlu de excepție, se acceptă răspunderea internațională obiectivă pentru risc în câteva situații: pentru pagubele produse de către obiectele spațiale, în cazul prejudiciilor rezultate din utilizarea pașnică a energiei nucleare, în domeniul daunelor provocate de poluarea mărilor prin hidrocarburi, în ipoteza poluării transfrontaliere cauzate de deșeuri. Convenția privind răspunderea civilă pentru daunele rezultate din exercitarea de activități periculoase pentru mediu, adoptată de Comitetul Miniștrilor Consiliului Europei și deschisă spre semnare în martie 1993, optează pentru răspunderea obiectivă, dirijând responsabilitatea spre exploatantul unei activități periculoase.

În dreptul intern se manifestă tendința instituirii răspunderii civile obiective, fundamentată pe ideea de risc. Aceasta se impune ținând cont de specificul pe care îl reprezintă daunele ecologice: nevoia reparării urgente a pagubei, greutatea (uneori chiar imposibilitatea) reparării în natură a prejudiciului, dificultăți în stabilirea cuantumului daunei, producerea de efecte în lanț timp îndelungat, etc.

De asemenea, răspunderea civilă pentru risc și, implicit, instituirea și perfecționarea unui sistem adecvat de asigurări, vor determina stimularea atitudinii diligente și prudente față de mediu, folosirea rațională a tuturor factorilor de mediu [3].

Considerăm a fi corectă instituirea răspunderii civile obiective, fundamentată pe ideea de risc, dacă avem în vedere principiul de echitate și justiție, potrivit căruia orice activitate care poate produce un profit trebuie să includă și garanția reparării prejudiciului cauzat mediului de către cel care obține profit în urma desfășurării activității respective. În plus, nu este necesar a se face de către cei lezați dovada atitudinii culpabile a autorului.

Particularitățile răspunderii civile pentru riscul ecologic, se evidențiază și prin avantajele pe care le prezintă, asigurându-se o protecție mai eficientă factorilor de mediu. Astfel, sunt excluse ipotezele în care răspunderea nu poate fi antrenată, victima fiind întotdeauna indemnizată. Totodată, dintre cazurile de exonerare de răspundere, numai forța majoră poate fi reținută și nici aceasta cu un caracter absolut.

Riscul ecologic prezintă, de asemenea, o serie de particularități. Astfel, poluarea, sub toate formele ei, prezintă un pericol permanent și poate fi foarte grav, mai ales dacă avem în vedere că efectele sale negative se manifestă lent, timp îndelungat, rupând deseori limitele echilibrului natural. Nu întotdeauna efectele negative ale poluării sunt controlate și remediate la momentul oportun, uneori ajungând să scape de sub control, consecințele fiind catastrofale și ireversibile. Poluarea afectează întregul sistemul natural, efectele sale se propagă în lanț, deteriorând factorii de mediu unul după altul.

Având în vedere caracterul de siguranță sporită, sistemul răspunderii civile pentru risc a fost adoptat și de legiuitorul român prin Ordonanța de urgență nr. 195/2005, privind protecția mediului. Acest act normativ-cadru reglementează (în art. 95 alin. 1) forma răspunderii obiective (independentă de culpă) pentru daunele ecologice, iar în cazul în care prejudiciul a fost produs de o pluralitate de autori, se instituie răspunderea solidară a acestora. Aceasta asigură aplicarea principiului „poluatorul plătește” și urmărește posibilitatea de reparare a prejudiciului asigurând o protecție sporită victimei daunelor ecologice.

O reglementare specială, există în cazul răspunderii civile pentru pagubele nucleare. Răspunderea civilă în acest domeniu este supusă unui regim juridic instituit prin Convenția de la Geneva privind răspunderea civilă pentru daune nucleare, din 1963, la care România a aderat prin Legea nr. 106 din 1992,

ale cărei prevederi vor fi coroborate cu dispozițiile Legii nr. 111/1996 privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare.

Prevederile acestor acte normative au instituit o serie de principii care acționează în domeniul răspunderii civile pentru daune nucleare, cum ar fi: răspunderea obiectivă și exclusivă, dirijarea răspunderii către exploatant, obligativitatea constituirii unor garanții financiare, obligația de asigurare și altele.

Gravitatea eventualelor daune nucleare și dificultatea evaluării și reparării unor astfel de pagube au impus instituirea unor norme severe de securitate în industria nucleară și, în același timp, o uniformizare de nivel internațional a sistemului special de răspundere civilă în acest domeniu.

Tot ca o particularitate, menționăm că în domeniul nuclear sunt reținute drept cauze exoneratoare de răspundere numai cataclismele nucleare cu caracter excepțional, conflictul armat, ostilitățile, războiul civil ori insurecția.

Câteva elemente particulare există și în ceea ce privește răspunderea civilă pentru pagubele cauzate de aeronave, a cărei reglementare specială o găsim în Codul aerian român (Legea nr. 130 din 21 iulie 2000). Și în acest domeniu este instituită o răspundere obiectivă, independentă de culpă.

Considerăm că în sfera prejudiciilor aduse mediului se înscriu și cele provocate de către aeronave, și, în acest sens, este suficient să menționăm poluarea fonică, determinată de zgomotul produs de aeronave la sol, în momentul decolării sau al aterizării.

3. Noțiunea de daună ecologică

Pentru a fi reținută răspunderea civilă delictuală în domeniul protecției mediului, este necesară întrunirea cumulativă a următoarelor elemente:

- să fi fost săvârșită o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii ecologice;
- să existe o daună ecologică;
- între fapta ilicită și prejudiciu să existe un raport de cauzalitate;
- culpa autorului faptei ilicite;

Chiar dacă prin Ordonanța de urgență nr. 195/2005 privind protecția mediului, în materie de răspundere civilă pentru prejudiciu ecologic, s-a instituit un nou regim special, în principiu, victima va trebui să facă dovada îndeplinirii celor patru condiții generale enunțate mai sus.

În continuare vom analiza, sub aspectul particularităților specifice dreptului mediului, una dintre aceste condiții și anume prejudiciul, dauna ecologică.

În încercarea de a defini noțiunea de daună ecologică, se naște următoarea întrebare: cine poate fi considerată victima a unui prejudiciu ecologic, omul sau mediul său?

Firește, dacă vom considera omul ca fiind un element (foarte important) al mediului, afectat oricum (direct sau indirect) de prejudiciile aduse factorilor naturali ai mediului, victima unei daune ecologice este mediul. Când spunem aceasta avem în vedere legislația de mediu, potrivit căreia mediul este constituit din „ansamblul de condiții și elemente naturale ale Terrei: aerul, apa, solul și subsolul, toate straturile atmosferice, toate materiile organice și anorganice, precum și ființele vii, sistemele naturale în interacțiune cuprinzând elementele enumerate anterior, inclusiv valorile materiale și spirituale”.

Dar putem spune că omul este nu numai victimă a daunelor ecologice, el însuși fiind în același timp autorul degradării factorilor naturali ai mediului; este victima propriei sale acțiuni.

Potrivit unei opinii „dauna ecologică este cea cauzată persoanelor și bunurilor de către mediul în care trăiesc, ori prejudiciul cauzat prin intermediul mediului natural” [3]. Deci, într-o astfel de concepție, omul este victima daunelor, mediul fiind considerat ca fiind cauza.

Intr-o altă opinie, dauna ecologică este considerată a fi vătămarea adusă de către om, mediului. Prejudiciul ecologic ar fi, în opinia aceasta, rezultatul vătămărilor aduse factorilor naturali prin poluare [6].

Un alt autor definește dauna ecologică drept „orice pagubă cauzată direct mediului, considerată ca independentă de repercusiunile sale asupra persoanelor și bunurilor” [7].

În susținerea unei alte concepții, se propune recunoașterea pentru fiecare individ a unui drept subiectiv la mediu, care să permită o protecție eficientă a tuturor factorilor de mediu în calitatea lor de „res communis” [4].

În fine, într-o formulare generală, dauna ecologică este considerată a fi „acea vătămare care aduce atingere ansamblului elementelor unui sistem și care, datorită caracterului său indirect și difuz, nu permite constituirea unui drept la reparație” [8].

Sintetizând multiplele definiții date acestei noțiuni, putem trage concluzia că daunele ecologice, prin prisma caracteristicilor naturale ale mediului, prezintă o serie de trăsături specifice dintre care amintim:

- reversibilitatea consecințelor negative aduse mediului;
- efectele cumulative ale poluării, care afectează în lanț toți factorii naturali ai mediului;
- caracterul difuz al prejudiciilor ecologice, atât în ce privește manifestarea lor cât și în stabilirea raportului de cauzalitate;
- se răsfrâng, după ce au afectat factorii naturali, asupra individului.

4. Evaluarea și repararea prejudiciilor ecologice

4.1. Evaluarea prejudiciilor ecologice. În ceea ce privește evaluarea daunelor ecologice, apar o serie de dificultăți, determinate de imposibilitatea de a cunoaște toate elementele și condițiile care au dus la producerea lor și, totodată, de faptul că numeroase elemente naturale ale mediului deteriorate, distruse, de multe ori în mod ireversibil, au o valoare incomensurabilă.

Nu s-a găsit, până în prezent, o metodă de maximă eficiență pentru evaluarea daunelor ecologice. În orice caz, este de dorit, ca la negocierile pentru evaluarea pagubelor ecologice să participe statul - prin organele sale - poluatorul, victimele, reprezentanții organelor cu sarcini în domeniul protecției mediului, organismele neguvernamentale de mediu, etc.

Din analiza jurisprudenței americane, au fost reținute patru metode de evaluare a daunelor aduse mediului marin:

- calcularea valorii de înlocuire a organismelor marine distruse;
- evaluarea costului readucerii la starea anterioară;
- recurgerea la o evaluare forfetară;
- evaluarea costului compensației, prin restaurarea unei suprafețe de mărime echivalentă în vecinătatea zonei poluate [3];

Pentru stabilirea întinderii prejudiciului ecologic s-au conturat mai multe căi [5]. În primul rând, s-a remarcat că doar o categorie de pagube ecologice poate fi, relativ cu ușurință, evaluată pecuniar, și anume cele cauzate integrității persoanelor, bunurilor sau activităților comerciale.

În unele situații trebuie luate în calcul și daunele produse bunurilor situate în afara circuitului civil. De pildă, degradările aduse mediului marin să fie considerate pierderi pentru activitățile de pescuit sau de turism. Cele mai multe avantaje le prezintă însă evaluarea forfetară a pagubelor, metodă care presupune stabilirea de baremuri în cazul distrugerii unor bunuri naturale sau specii.

4.2. Recuperarea prejudiciilor ecologice. În ceea ce privește repararea daunelor ecologice, există deseori dificultăți determinate de faptul că uneori prejudiciul nu este reparabil în natură, sau repararea este imprevizibilă, ori există probleme în determinarea celui ce trebuie să răspundă sau în identificarea victimei.

Pentru repararea prejudiciului ecologic sunt două posibilități: socializarea indemnizării daunei, ceea ce permite indemnizarea automată a victimelor sau identificarea autorului - pentru a-l obliga la reparare - prin stabilirea unei legături de cauzalitate, ceea ce deseori este dificil de realizat, mai ales în cazul pluralității surselor potențiale ale pagubei sau când vătămarea se produce după un timp mai îndelungat.

Dificultăți există și în încercarea de a desemna victima, de regulă ea fiind cea obligată să acționeze pentru repararea daunei. Din analiza legislației și jurisprudenței din diferite țări, se desprinde ideea că pot avea legitimitatea apărării intereselor în materie ecologică, cei care invocă vătămarea integrității lor fizice

sau vătămarea unui interes de natură patrimonială, cei care sunt abilitați cu gestionarea sau apărarea diverselor elemente de mediu, organizațiile neguvernamentale.

În toate situațiile situațiile, este de preferat a se realiza repararea în natură a prejudiciului, însă din păcate readucerea în starea anterioară nu este întodeauna posibilă. De aceea se recurge la repararea prin echivalent constând, de exemplu, în plata unei sume cu care să se realizeze reconstrucția ecologică a mediului afectat.

În domeniul dreptului mediului se poate vorbi de mai multe forme particulare de prejudiciu, și anume: prejudiciul nefinanciar, măsurile de salvare, pagubele aleatorii și prejudiciul de dezvoltare [3]. Prejudiciul nefinanciar reprezintă fie pierderea beneficiului, fie privarea de folosință.

Noțiunea de „măsură de salvare”, are în vedere ajutorul acordat de terții neafecțați cu ocazia unei catastrofe ecologice. Conceptul de daune aleatorii, vizează ipoteza reparării unei pagube care nu a survenit încă, dar care este previzibilă, deci certă (de pildă, dispariția în viitor a unei resurse naturale).

Prejudiciul de dezvoltare, este și el o pagubă încă nedectabilă, și este fundamentat pe teoria riscului. Orice persoană care a obținut un profit, determinând un asemenea risc, trebuie să-și asume și consecințele.

Concluzii

În final, considerăm că dreptul la despăgubire își găsește temeiul juridic nu în conduita autorului daunei ecologice, ci în dreptul fiecăruia de a nu fi privat de valoarea unui bun sau a unei situații avantajoase, de starea normală a mediului în care trăiește.

Sarcina probei, referitoare la existența elementelor răspunderii civile delictuale, revine celui care acționează în justiție, de regulă victimei prejudiciului ecologic.

Fiind vorba de dovedirea unei fapte juridice (*stricto sensu*), orice mijloc de probă este admisibil, inclusiv proba cu martori.

Dificultăți deosebite se întrevăd în dovedirea vinovăției, pentru că aceasta constituie un element de ordin psihic, intern. Datorită caracterului subiectiv al acestui element, dovada sa directă este practic imposibilă. Ceea ce se poate dovedi sunt numai elementele exterioare de comportament, fapta autorului și caracterul ilicit al faptei, eventualele circumstanțe de loc și de timp, cele de ordin personal al autorului. Totodată, autorul prejudiciului este în drept să facă proba contrară, privind faptele și împrejurările ce îi pot înlătura vinovăția.

În ceea ce privește probațiunea, se poate recurge la expertiză, pentru stabilirea daunei ecologice și a raportului de cauzalitate între faptă și prejudiciu, și pentru stabilirea cuantumului despăgubirilor.

De asemenea, apreciem că pe lângă instituirea unui regim juridic special și eficient al răspunderii civile delictuale în domeniul dreptului mediului, este necesară și o politică a statelor, care să încurajeze armonia dintre om și natură, și care să promoveze eforturi de prevenire și eliminare a pagubelor provocate mediului.

Referințe

- [1] Durac Gheorghe, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura Dimitrie Cantemir, Târgu-Mureș, 2000, pp. 65-66.
- [2] Lupan Ernest, *Tratat de dreptul protecției mediului*, Editura C.H. BECK, București, 2009, p.357.
- [3] Dușu Mircea, Dușu Andrei, *Dreptul mediului*, Editura C.H. BECK, București, 2014, pp. 134-214.
- [4] Martin Gilles, *Indemnisation des dommages ecologiques*, Paris, 1977, p. 261.
- [5] Marinescu Daniela, *Tratat de dreptul mediului*, Ediția a IV-a, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 624.
- [6] Girod Patrick, *La reparation du dommage ecologique*, These, Paris, 1974, p. 13.
- [7] Caballero Francis, *Essai sur la notion juridique de nuisance*, LGDJ, Paris, 1981, p. 293.
- [8] Prieur Michel, *Le droit de l'environnement*, 3eme édition, Ed. Dalloz, Paris, 1996.